

УДК: 005.57–049.5:664.7.013

СЕДІКОВА І.О., канд. екон. наук, доцент, КОРЕНМАН Є.М., асистент

Одеська національна академія харчових технологій, м. Одеса

ОРГАНІЧНЕ ЗЕРНОВИРОБНИЦТВО: МОЖЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Розглянуто сучасний стан органічного сільського господарства та особливості ринку органічної продукції в Україні. Проаналізовано показники оцінки результативності органічного виробництва.

Ключові слова: органічне сільське господарство, органічна продукція, органічне землеробство, ефективність, врожайність, рентабельність, екологія

The current status of organic agriculture and market features organic products in Ukraine. Analyzed the performance evaluation of organic production.

Keywords: organic agriculture, organic products, organic farming, organic farming, efficiency, productivity, profitability and ecology

Вступ. Залучення інвестицій у розвиток агропромислового комплексу, враховуючи значний потенціал нашої держави із експорту сільськогосподарської продукції, послужить значним стимулом для розвитку економіки країни в цілому, насамперед експорту зернових. Поступовий соціально-економічний розвиток України вимагає підвищення рівня продовольчої безпеки держави, забезпечення населення високоякісними та екологічно безпечними продуктами харчування. Інноваційним та екологічно безпечним напрямком розвитку агропромислового комплексу є перехід до органічного землеробства. Органічне сільськогосподарське виробництво згідно із проектом Закону України “Про органічне виробництво” – це виробництво за встановленими правилами, які дозволяють виробляти органічні продукти з оздоровчими властивостями; а також зберігати та відновлювати природні ресурси у процесі виробничої діяльності [7].

Постановка завдання. Питання органічного землеробства знайшли своє відображення в працях таких науковців, як: Добряк Д. [1], Корніцька О. [3], Капштик М. [2], Скрипчук П. [4, 5], Тараріко Ю. [6, 8], Шубравська О. [9], Іржі Урбан [10] та ін. Але в працях зазначених вчених недостатньо напрацьовані методичні та еколого-економічні засади переходу господарств від традиційного до органічного зерновиробництва. Метою і завданням дослідження є обґрунтування шляхів переходу сільських господарств України до органічного землеробства.

Результати. В Україні, за даними Федерації органічного руху України, нараховується 120 фермерських господарств, які виробляють органічну сільськогосподарську продукцію, а їх площа перевищує 270 тис. га. За цими показниками Україна посідає 19-те місце у світі [11]. Дослідження Федерації органічного руху України свідчать, що сучасний внутрішній споживчий ринок органічних продуктів в Україні почав розвиватись з 2006–2007 рр., склавши в 2008 р. 600 тис. євро, 2009 р. – 1,2 млн. євро, 2010 р. цей показник зріс до 2,4 млн. євро, а в 2011 р. – до 5,1 млн. євро [6]. Близько 60% українців готові перейти на органічні продукти харчування, якщо їх вартість буде перевищувати вартість стан-

дартних продуктів на 10–25%. Основними споживачами органічних продуктів харчування є освічені люди, молоді сім'ї з дітьми, жителі міст. Попит на органічну продукцію поступово зростає. Про що свідчить те, що з недавнього часу великі супермаркети зацікавились органічною продукцією. Органіка з'явилася на полицях “Сільпо”, “Метро” і “Мегамаркет”. Однією з вагомих статей витрат виробників органічної продукції виступає сертифікація. Вартість сертифікації може варіюватися від 2,4 до 25 тис. грн. [4, 9]. Велика частина органічної продукції, виробленої на території України, йде на експорт (зернові, бобові, олійні культури). Так, компанія “Дакор Арго Холдинг”, одна з лідируючих аграрних компаній України, у I кварталі 2012 р. заявила про намір зайнятися виробництвом органічних зернових і експортувати їх у країни Євросоюзу, де ціна на них на 40% вище, ніж на звичайну пшеницю [11].

Починаючи з кінця 70-х років ХХ століття в Україні здійснювався широкомасштабний Полтавський експеримент з впровадження ґрунтозахисного безплужного землеробства. Цей виробничий експеримент спочатку охоплював Полтавську область, а потім був поширений на окремі райони Одеської, Херсонської, Луганської, Донецької, Київської та Вінницької областей [11]. Пізніше на органічне виробництво перейшли ряд господарств Саратського та Ренійського районів Одеської області, які були сертифіковані органом сертифікації Контрол Юніон (представництво Голландської компанії Скал Інтернешнл). Створення перших сертифікованих органічних господарств в Україні було викликане головним чином широкою хвилею переходу на органічне землеробство у Європейському Союзі і стрімким зростанням ринку органічної продукції. В останнє десятиріччя значні площі родючих сільськогосподарських земель використовувалися без істотного застосування агрохімікатів і їх можна було б швидко перевести на сертифіковане органічне виробництво за умови наявності ринків збуту. Таким чином, органічне сільськогосподарське виробництво створює сприятливі можливості підвищення продуктивності та прибутковості.

Основні міжнародні стандарти (правила) органічного виробництва [10]:

1. Стандарти Європейського Союзу (Постанова Ради (ЄЕС) № 2092/91 про органічне виробництво та інші рішення стосовно виробництва сільськогосподарської продукції та продуктів харчування);

2. Міжнародні Стандарти органічного виробництва та переробки продукції, ухвалені IFOAM (Міжнародною Федерацією Руху за Органічне Сільське Господарство);

3. Стандарти Комісії з Кодекс Аліментаріус, прийняті спільно FAO (Організацією з продовольства та сільського господарства при ООН) і FAO/ВОЗ Комісії з Кодекс Аліментаріус WHO (Всесвітньою організацією з охорони здоров'я).

В Україні найбільш поширені послуги з сертифікації органічного виробництва за такими стандартами:

Біолан – Україна. Українські стандарти органічного сільськогосподарського виробництва та маркування сільськогосподарської продукції і продуктів харчування;

EU: Regulation (EEC) N° 2092/91. Постанова ЄС № 2092/91 від 24 червня 1991 р. про органічне виробництво і відповідні правила маркування сільськогосподарських та харчових продуктів;

JAS: Japanese Organic System. Закон Японії ЯАС (Закон щодо Стандартизації і Правильного Маркування Сільськогосподарських і Лісових Продуктів, Закон № 175) з відповідними вказівками щодо органічного виробництва;

NOP: US National Organic Program. Американські Стандарти НОП.

BioSuisse: Стандарти Біо Свісс. - Асоціації Швейцарських організацій виробників органічної продукції.

Сертифікація виробників органічної продукції – це процедура підтвердження відповідності внаслідок якої незалежно від виробника (переробника, трейдера) та споживача організація засвідчує в письмовому вигляді, що продукція відповідає встановленим правилам виробництва [5]. Система серти-

фікації органічної продукції відрізняється від систем сертифікації якості іншої продукції, оскільки в даному випадку оцінюють спосіб та весь процес виробництва, починаючи від умов довкілля, підготовки ґрунту до постачання продукції споживачам. Тобто, система сертифікації охоплює весь ланцюг просування органічних продуктів від виробника до споживача, включаючи контроль процесу виробництва продукції на полі, її первинну обробку, пакування, сортування, доочистку, миття тощо, а також процес переробки органічної сировини та виготовлення готових харчових продуктів, транспортування, зберігання та продаж продукції [8]. Сертифікація передбачає щорічну інспекцію та проходження сертифікаційної процедури кожного року. Кожен річний цикл виробництва галузі рослинництва перебуває під постійним наглядом сертифікаційної компанії і сертифікат видається на певний обсяг продукції, що вирощений в господарстві органічним методом. В сертифікаті чітко зазначається перелік культур, що вироблені, і можуть бути, продані як органічні. Перехід до органічної системи виробництва може відбуватися у цілому господарстві, або ж охоплювати лише його частину. У випадку, якщо лише частина господарства переходить до системи органічного агровиробництва, необхідно: природним чи штучним шляхом відділити дану територію від решти господарства, де можуть використовуватися хімічні речовини, чітко визначити це на плані господарства; дана частина господарства має перевірятися як господарство, що займається виробництвом органічної продукції; частина господарства, де здійснюється виробництво традиційної сільськогосподарської продукції, має перевірятися на предмет ведення паралельного вирощування продукції. Для того, щоб засвідчити що компанія дійсно займається виробництвом чи переробкою органічної продукції, вона повинна пройти інспекцію в основу якої покладено аналіз інформації та записів, а також виконання основних етапів технологічного процесу органічного виробництва на практиці. На даний час в Україні діють декілька органів сертифікації, які здійснюють контроль за виробництвом органічної продукції (табл.1).

Таблиця 1

Органи сертифікації, які здійснюють контроль за виробництвом органічної продукції в Україні*

Назва	Адреса	Тел.	E-mail:
ТОВ “Органік стандарт”	м. Бровари, пр. Незалежності, 16	(044) 2275313	organicstandart@ukr.net
ТОВ “Контрол юніон Україна”	Київ, Печерський узвіз, 3, оф. 604	(044) 2354661	ukraine@controlunion.com

*Джерело: [власне дослідження]

Застосовується також метод оплати, коли загальна вартість розраховується в залежності від базової ціни за сертифікацію господарства плюс додаткова оплата (за гектар, чи голову ВРХ). Або ж базової ціни плюс відшкодування витрат на відрядження до господарства. Загальний розмір оплати залежить від розміру господарства, його спеціалізації, продукції яка виробляється. Виходячи з загальних середніх даних розмір погодинної оплати складає 60-70 Євро за годину інспекційних та сертифікаційних робіт. Базова ціна для

товаровиробників, що сертифікуються згідно стандартів ЄС починається від 300 Є. Знову ж таки з практичної точки зору, припустима ціна для великотоварного виробництва та фермерського господарства є різною. Надалі представлено порівняльний аналіз господарської діяльності органічних виробників сільськогосподарської продукції, здійснений учасниками робочої групи Швейцарсько-українського проекту “ЕкоФінЛан”. Дослідження проводилося за даними 16 господарств, що перейшли на органічний метод. Економічну ефективність діяльності

органічних фермерських господарств досліджували на прикладі вирощування сільськогосподарських культур - озимої пшениці та ярого ячменю (табл. 2, 3).

Озима пшениця. В середньому на одне фермерське господарство площа посіву становить 26,18 га, урожайність 19,1 ц, при цьому валовий збір становить 77,4 т. Середня ціна реалізації 1 ц озимої

пшениці - 30,75 грн., отже валове виробництво оцінене в 32195 грн. Загальна сума виробничих витрат дорівнювала 7318,75 грн., а з розрахунку на 1 га посіву і 1 ц озимої пшениці вони становили відповідно 279,61 та 9,46 грн. Сума отриманого валового прибутку в цілому склала 24876,73 грн., а на одиницю площі і продукції відповідно 950,40 та 32,16 грн.

Таблиця 2

Ефективність вирощування озимої пшениці у 2010 р.*

Показники	Органічне	Традиційне	Відхилення	у %
Урожайність, ц/га	19,10	29,7	-10,6	64,3
Витрати на 1 га	9,46	12,3	-2,84	76,9
Прибуток на 1 га/грн.	32,16	29,7	2,46	108,3

*Джерело: [2, с. 15]

Ярий ячмінь. Валовий збір становить 224,93 ц при середній площі посіву даної культури 7,73 га та урожайності 29,03 ц. Валова продукція склала 11114 грн. при середній ціні 44,33 грн. за 1 ц. З урахуванням виробничих витрат – 1483,33 грн. валовий прибуток дорівнює 9630,67 грн., а на 1 га і 1 ц відповідно 1245,34 та 42,82 грн. Виробничі витрати на 1 га. посіву та на 1 ц. продукції становлять 191,81 і 6,59 грн. Урожайність склала 37,5 ц., прибуток на 1 га. 2107,5 грн. Порівняння показників економічної

ефективності вирощування ярого ячменю в органічних та традиційних господарствах вказує наступне. По всіх розрахованих показниках бачимо, що найвищі результати досягнуті при вирощуванні даної культури в фермерських органічних господарствах. Таким чином, органічне агровиробництво, якщо воно належним чином організоване, складає гідну конкуренцію з традиційними фермами у фінансовому плані.

Таблиця 3

Економічна ефективність вирощування ярого ячменю у 2010 р.*

Показники	Органічне	Традиційне	Відхилення	У %
Урожайність, ц/га.	29,03	26,10	2,93	111,23
Витрати на 1 га.	191,81	303,0	-111,19	63,3
Витрати на 1 ц.	6,59	11,85	-5,26	55,61
Прибуток на 1 га/грн.	1245,34	668,5	576,84	186,29
Прибуток на 1 ц/грн.	42,82	26,1	16,72	164,06

*Джерело: [3, с. 74]

У деяких випадках, прибутковість на органічних фермах вища завдяки меншим витратам на виробництво і додаткову вартість завдяки органічним надбавкам на ціну. Витрати на виробництво змінюються залежно від культури, регіону і його клімату. Загалом, витрати на виробництво на органічній фермі нижчі в порівнянні з традиційною, особливо коли йдеться про зернові.

Висновки. Ефективне ведення сільськогосподарського бізнесу можливе лише за умови застосування добре організованих та економічно обґрунтованих методів з застосуванням прогресивних технологій. Критерієм його діяльності виступає насамперед отримання максимального прибутку, через збільшення об'ємів виробництва, або ж зниження собівартості виробництва, енерго- та ресурсозбереження. Відповідно до існуючого досвіду переваги органічного виробництва слід розглядати в таких напрямках: додана вартість внаслідок можливості продажу продукції за ціною, вищою від традиційної (ціни на зерно, залежно від якості і попиту є від 50% до 200% вищими за ціни традиційного виробництва; зменшення витрат на засоби виробництва (виключення із технологічної

схеми пестицидів та мінеральних добрив). Узагальнюючи практичний фермерський досвід впровадження органічного землеробства в країнах Західної Європи, Америки та Канади слід звернути увагу на наступні фактори. Врожаї протягом перехідного періоду спочатку знижуються, а згодом знову підвищуються, оскільки покращується родючість ґрунту. На це піде в середньому від трьох до п'яти років. Цей період можна скоротити, якщо почати впроваджувати заходи підвищення родючості ґрунту заздалегідь. Наприклад, якщо бобові та сидеральні культури застосовуються перед входом у фазу трансформації, врожаї перехідного періоду можуть бути чудовими. На врожаї під час переходу також впливають управлінські рішення, такі, як ретельне дотримання агротехнічних прийомів – строки посіву, вибір культур та їх різновиду, впровадження природних методів контролю за бур'янами, хворобами та шкідниками. Прибутки, що зумовлені рівнем врожайності на органічних фермах різняться в порівнянні з традиційними, тому що доступність поживних речовин більше залежить від екологічних та біологічних процесів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Добряк Д.С. Теоретичні засади сталого розвитку землекористування у сільському господарстві / Д.С. Добряк, А.Г. Тихонов, Н.В. Гребенюк. – Київ : Урожай, 2010. – 136 с.
2. Галяс А. Органічне агровиробництво : нові ринкові можливості та виклики для виробників зерна в Україні : в рамках проекту «Якість зерна та система кредитування сільського господарства в Україні – фаза II» / А. Галяс, М. Капштик, Ю. Бакун. – Київ, 2011. – 71 с.
3. Корніцька О.І. Екологічні та соціально-економічні передумови розвитку виробництва органічної продукції : дис. кандидата с-г наук : 03.00.16 / О.І. Корніцька – К., 2009. – 133 с.
4. Скрипчук П.М. Екологічна сертифікація в сфері природокористування : еколого-економічні засади розвитку : Монографія / П.М. Скрипчук. – Рівне : НУВГП, 2010. – 335 с.
5. Скрипчук П.М. Концепція екологічної сертифікації об'єктів навколишнього природного середовища територіально-господарських систем стосовно екологічних вимог / П.М. Скрипчук // Стандартизація. Сертифікація. Якість. – № 4. – 2009. – С. 41 – 50.
6. Біоенергетичні зрошені агроєкосистеми. Науково-технологічне забезпечення аграрного виробництва / За ред. Ю. Тараріко. – К. : ДІА, 2010. – 86 с.
7. Проект «Якість зерна та система кредитування сільського господарства України – фаза I. Ranchlands Boulevard NW Calgary, Alberta T3G 2A7 Київ, квітень 2008 р.»]
8. Рекомендації з формування біоенергетичних агроєкосистем. Науково-технологічне забезпечення аграрного виробництва / За ред. Ю. Тараріко. – К. : ДІА, 2010. – 156 с.
9. Шубравська О. Ринок органічної продукції та перспективи його розвитку в Україні / О. Шубравська // Економіка України. – 2008. – № 1. – С. 53-61.
10. Боржовой Шарпатка. Органическое сельское хозяйство / Боржовой Шарпатка, Иржи Урбан и кол. – Оломоуц, 2010. – 398 с.
11. <http://organic.com.ua>.

УДК: 005.57–049.5:664.7.013

СЕДІКОВА І.О., канд. екон. наук, доцент

Одеська національна академія харчових технологій, м. Одеса

СЕДІКОВ Д.В., студ.

Одеська національна академія зв'язку ім. О.С. Попова, м. Одеса

ЛОГІСТИЧНИЙ ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР ПІДПРИЄМСТВ ЗЕРНОПРОДУКТОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ

У статті розглянуто основні аспекти інформаційної безпеки підприємств зернопродуктового підкомплексу, визначено її сутність та складові.

Ключові слова: інформація, інформаційна безпека, інформаційні технології, інформаційне поле

The article discusses the basic aspects of information security firms grain complex, the essence and components of information security companies.

Keywords: information, information security, information technology, information field

Вступ. Зернопродуктовий підкомплекс – складна структурована система, в яку входить багато різноманітних галузей, які в свою чергу потребують узгодження взаємодій між ними. Головною ареною зіткнень і боротьби різновекторних інтересів підприємств стає інформаційний простір. Сучасні інформаційні технології дають змогу підприємствам зернопродуктового підкомплексу реалізовувати власні інтереси, пришвидшують процеси обміну та співпраці. Проте неефективне використання інформації здатне послабити конкурентоспроможність підприємств. Тому визначення сутності та складових інформаційної безпеки підприємств зернопродуктового підкомплексу є вкрай актуальним.

Постановка завдання. Поняття “інформаційної безпеки підприємства” розглядали Близнюк І., Бондаренко В., Горбатюк О., Ляшенко О., Козаченко Г., Остроухов В., Расторгуев С., Цимбалюк В., Чубарук Т., Щербина В. Незважаючи на велику кількість праць та досліджень у цій сфері, недостатньо

висвітлено питання забезпечення інформаційної безпеки підприємств. На основі викладеного можна сформулювати завдання дослідження, яке полягає в визначенні сутності та складових інформаційної безпеки підприємств зернопродуктового підкомплексу.

Результати. Поступово інформація стає тим національним ресурсом, ступінь розвитку і використання якого визначає майбутнє місце країни у світовій системі. Від обсягу, швидкості та якості обробки інформації залежить ефективність прийняття управлінських рішень. Таким чином, інформаційна безпека є невід'ємною складовою ефективною діяльності підприємств. Сороківська О. визначає інформаційну безпеку підприємства як суспільні відносини щодо створення і підтримання на належному рівні життєдіяльності інформаційної системи суб'єкта господарської діяльності [1]. Інформаційна безпека підприємства характеризується конфіденційністю, цілісністю, доступністю та може розглядатися як сукупність таких елементів: безпечність функціо-